

Форма № 09/18

Затверджена рішенням вченої ради ІДГУ
від 30.08.2018 р., протокол № 1

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА, СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ
ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01.2019 р.

Голова НМР Н. М. Кольцун Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРЕТИЧНИЙ КУРС БОЛГАРСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика. Лексикологія)

(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань для всіх галузей знань
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність для всіх спеціальностей
освітня програма для всіх освітніх програм
(назва освітньої програми)

тип дисципліни вибіркова

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

_____ *(підпис, ініціали, прізвище)*

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради
факультету іноземних мов

 доц. О.Р. Четверікова
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою загального мовознавства,
слов'янських мов та світової літератури
протокол № 1 від 30.08.2018

Завідувач проф. Т.С. Шевчук
кафедри _____ *(підпис, ініціали, прізвище)*

Розробники програми:

викл. Берестецька О.П.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	24	
Модулів:	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	24	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2	Лабораторні заняття:	
Семестр: IV	Семінарські заняття:	
Тижневе навантаження (год.): - аудиторне: 2/3 год. - самостійна робота: 5/6 год	Консультації:	
Форма підсумкового контролю: залік	Індивідуальні заняття:	
Мова навчання: болгарська/українська	Самостійна робота:	
	72	

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є звукові засоби мови в усіх її виявах та функціях, а також зв'язки між звуковою стороною мови та письмом; писемне болгарське літературне мовлення; лексичний склад сучасної болгарської мови.

Метою навчальної дисципліни є оволодіння системою теоретичних знань щодо фонетико-графічної системи сучасної болгарської мови; формування практичних умінь та навичок аналізу мовних одиниць фонетичного рівня; набуття знань про закономірності розвитку, функціонування та шляхи збагачення словникового складу болгарської мови; сприяння оволодінню лінгвометодичними компетенціями, необхідними для роботи в школі.

Передумови для вивчення дисципліни: володіння знаннями, які студенти отримали при вивченні практичного курсу болгарської мови.

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Теоретична граматика болгарської мови», «Комунікативний курс болгарської мови».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

1. Знання:

- системи фонем сучасної болгарської мови,
- зміни звуків у мовному потоці;
- правила акцентології в сучасній болгарській мові;
- системні відношення в лексиці;
- етапи формування словника болгарської мови.

12.	Лексикографія	4	2	2				6						
Проміжний контроль														
Разом:		48	24	24				72						

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Класифікація звуків

Голосні - артикуляційна і акустична класифікація. Особливості болгарського вокалізму: артикуляція наголошених і ненаголошених голосних. Приголосні - артикуляційна і акустична класифікація за місцем і способом творення. Сонорні приголосні. М'які та тверді приголосні. Фонетична транскрипція. Фонемна система болгарської мови.

Тема 2. Звукові зміни та чергування в болгарській мові.

Поняття про чергування. Фонетично обумовлені чергування (на місці старого ятя; метатеза ЪР/РЪ, ЪЛ/ЛЪ). Епентеза, Елізія. Позиційні чергування звуків. Асиміляція приголосних за місцем і способом творення. Чергування м'яких та твердих приголосних. Історичні чергування голосних в корені та афіксах. Чергування приголосних як наслідок дії I, II та III палаталізацій.

Тема 3. Суперсегментні одиниці фонетичного рівня мови

Склад. Типи складів. Основні закономірності складоподілу в болгарській мові. Наголос та його характеристики в сучасній болгарській мові. Слова без наголосу: проклітики та енклітики. Слова з подвійним наголосом. Інтонація. Компоненти фразової інтонації, фразовий наголос. Інтонація. Основні інтонаційні моделі болгарської фрази.

Тема 4. Орфоепія.

Поняття про орфоепічну норму. Західні та східні особливості літературної вимови. Співвідношення між звуком і буквою. Вимова та подвоєння прислівників. Вимова подвоєних приголосних. Вимова кінцевих приголосних.

Тема 5. Орфографія.

Графічна система болгарської мови: букви, цифри, розділові знаки. Історія виникнення болгарської графіки. Правописні реформи. Принципи болгарського правопису. Транслітерація. Орфографічні словники.

Тема 6. Слово як мовна одиниця

Сутність лексичного значення. Основні ознаки слова. Аспекти виділення слів. Типологія лексичних одиниць. Семантична структура слова. Лексичне значення слова та його типи (денотативне, конотативне; пряме, переносне; мотивоване, немотивоване). Внутрішня форма слова. Полісемія як мовне явище.

Тема 7. Етапи формування болгарської лексики

Об'єм лексичного складу болгарської мови. Етимологічні пласти питомо болгарської лексики: індоєвропеїзми, праслов'янїзми, фракійський прошарок, старослов'янїзми. Іншомовна лексика - мотиви і механізми запозичень.

Фонетико-морфологічна та семантична адаптація іншомовної лексики. Етимологічні пласти запозичень та їх диференційні мовні ознаки..

Тема 8. Системні відношення в лексиці

Омонімія і полісемія. Джерела утворення омонімічних рядів. Типологія лексичних омонімів: повні і неповні (омофони, омографи, омоформи). Паронімія на різних мовних рівнях (морфемні, словотвірні, фразеологічні, синтаксичні). Функції синонімів. Джерела поповнення синонімічних рядів (запозичення, неологізми, архаїзми, діалектизми, жаргонізми, просторічні слова). Типи синонімів. Стилїстичне використання синонімів. Антонімія на різних мовних рівнях (словотвірні, фразеологічні, лексичні, синтаксичні).

Тема 9. Активна і пасивна лексика

Активний пасивний словник лексичного фонду та їх взаємодія. Процеси архаїзації та неологізації як чинники мовної динаміки та розвитку. Причини та мотиви мовної архаїзації. Архаїзми на різних мовних рівнях: фонетичні, морфологічні, словотвірні, фразеологічні, лексичні, синтаксичні. Тематичні групи історизмів. Стилїстичні архаїзми. Різновиди і функції неологізмів. Форми та механізми неологізації. Індивідуально-авторські неологізми та різновиди оказіоналізмів.

Тема 10. Лексика обмеженого вживання

Загальноновживана лексика та її ознаки. Територіальні, соціальні та професійні чинники формування лексики обмеженого вживання. Діалектизми на різних мовних рівнях. Умови та причини формування жаргону. Основні ознаки жаргону, його функції. Різновиди жаргону. Стилїстичне використання діалектизмів та жаргонних одиниць. Науково-термінологічна лексика. Ознаки терміна. Виробничо-професійна лексика та її ознаки..

Тема 11. Фразеологія

Фразеологізм як мовна одиниця. Ознаки фразеологізмів. Вузьке і широке трактування фразеологізмів. Джерела і механізми фразеологізації. Фразеологічне значення. Системні відношення у фразеології. Різновиди ідіом. Різновиди фразем. Пареміологічні утворення.

Тема 12. Лексикографія

Болгарська лексикографія в період Відродження. Характеристика тлумачних, перекладних, орфоепічних, етимологічних, фразеологічних, термінологічних словників болгарської мови. Діалектні словники болгарської мови. Словники синонімів та антонімів. Частотні словники. Словники метафор. Інші види словників.

5.2. Тематика практичних занять

1.	Фонемна система сучасної болгарської мови
2.	Звукові зміни та чергування в болгарській мові
3.	Суперсегментні одиниці фонетичного рівня мови
4.	Орфоепічні норми сучасної болгарської мови
5.	Графіка і орфографія
6.	Ознаки слова як лексичної одиниці
7.	Загальна генетична характеристика болгарської лексики
8.	Системні відношення в лексиці

9.	Активний пасивний словник лексичного фонду та їх взаємодія
10.	Загальноживана лексика та лексика обмеженого вживання
11.	Фразеологізми як мовна одиниця
12.	Болгарська лексикографія

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	8	усна або письмова відповідь
2.	Підготовка до практичних занять	12	усна або письмова відповідь
3.	Вивчення першоджерел з дисципліни	40	усна або письмова відповідь
4.	Виконання вправ	12	письмовий звіт
5.	Підготовка до проміжного контролю	4	контрольна робота
	Разом	76	

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. *Форми поточного контролю:* практичні заняття.

6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.

6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час вивчення дисципліни використовуються такі *види поточного контролю:*

- усні та письмові опитування під час практичних занять;
- бліц-опитування «питання - відповідь»;
- виконання письмових вправ;
- перевірка словників термінів.

Проміжний контроль проводиться в формі виконання 30 тестових завдань. Кожне завдання складається як питання, на яке потрібно дати одну з чотирьох запропонованих відповідей.

Приклад завдань модульної контрольної роботи:

Фонетика - е наука за ...

- а) написание на думите
- б) звуковия строеж на езика
- в) морфемния стоеж на езика
- г) подреждане на буквите в думите

Какво е значението на подчертания фразеологизъм в изречението:
Той има влиятелни приятели, които стоят зад гърба му.

- а) наказват го

- б) підкрепят го
- в) пречат му
- г) радват му се

Какви са подчертаните думи в стиховете?

...като брата си ще станат – силно да любят и мразят.

- а) синоними
- б) антоними
- в) омоними
- г) пароними

В кой ред думите са антоними:

- а) виждам, ненавиждам
- б) мислено, немислим
- в) непонятен, неразбираем
- г) деликатен, груб.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та критерії оцінювання знань студентів.

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
	залік
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

8.2. Критерії оцінювання під час практичних занять.

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання проміжного контролю.

Правильна відповідь оцінюється в 1 бал. При виконанні модульної контрольної роботи враховується кількість правильно виконаних завдань.

Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу - 30.

кількість правильних відповідей - бал за 100-бальною шкалою	
30 - 100	21 - 73
29 - 97	20 - 70
28 - 94	19 - 67
27 - 91	18 - 64
26 - 88	17 - 61
25 - 85	16 - 58
24 - 82	15 - 55
23 - 79	14 - 52
22 - 76	13 - не зараховується

8.4 Критерії оцінювання підсумкового контролю

Оцінка за семестр у вигляді заліку виставляється на підставі результатів виконання студентом видів робіт, зазначених у робочій програмі навчальної дисципліни. Критерії оцінювання поточного та проміжного визначаються із урахуванням вагових коефіцієнтів поточного контролю – 0,7; проміжного контролю – 0,3.

Залік отримує студент, який виконав усі види завдань і має достатню кількість балів за поточний контроль (не менше 35 балів) та проміжний контроль (не менше 16 балів).

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
Під час вивчення дисципліни використовуються ноутбуки.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Андрейчин Л. Попов К., Стоянов Ст. Граматика на българския книжовен език. - С.,1977

2. Бояджиев Тодор. Българска лексикология. София: УИ «Св. Климент Охридски», 2011 – 360 с.
3. Бояджиев Т., Куцаров И., Пенчев Й. Съвременен български език. – (Фонетика. Лексикология. Словообразуване. Морфология. Синтаксис). София: Издателска къща «Петър Берон», 1999 – 656 с.
4. Вътов В. Фонетика и лексикология на българския език. Велико Търново, Издателство «Абагар», 2001 – 480 с.
5. Вътов В. Лексикология на българския език. Велико Търново: Издателство «Абагар», 2002
6. Граматика на съвременния български книжовен език. Т.1, Фонетика. Ред. Ст.Стоянов. С., 1993.
7. Зидарова В. Лексикология на съвременния български език. П., 2009
8. Крумова-Цветкова Л., Благоева Д., Колковска С., Пернишка Е., Божилова М. Българска лексикология. С., 2013
9. Иванов Й.Н. Учебник по фонетика на българския език. – С., 1996
10. Маслов Ю.С. Грамматика на българския език. С., 1982.
11. Пашова М. Граматика на съвременния български език. – София, 2014.
12. Слущка А. Учебник по българска фонетика за чуждестранни студенти. – С., 1993
13. Стоянов Ст. Граматика на българския книжовен език. Фонетика и морфология. - С.,1980

10.2. Допоміжні джерела

1. Божков Р. Учебен правописен и словообразователен речник на съвременния български книжовен език. – С., 1996
2. Болгарсько-український словник. - -К., 1988
3. Български тълковен речник. – С., Наука и изкуство, - 2005 (Четвърто издание. Допълнено и преработено от Д.Попов)
4. Вътов В. Малък фразеологичен речник на българския език. – В.Т., 1999
5. Болгарско-русский фразеологический словарь, -С.-М., 1974
6. Нов правописен речник на българския език. - София: Хейзъл, 2002. 1072 стр.
7. Официален правописен речник на българския език. – С., Просвета, 2012
8. Потапенко-Калоянова К. Украинсько-болгарський словник. - -К., 2002
9. Потапенко-Калоянова К. Българско-украински речник - К., 2004
10. Радева П., Радева Н. Учебен речник на непознати и остарели думи в българския език. – В.Т., 1994
11. Пашов П., Първев Хр., Правоговорен и правописен речник на българския език. - София: УИ "Св. Климент Охридски», 2002, 1208 стр.
12. Речник на чуждите думи в българския език. – С., БАН, 1974
13. Украинсько-болгарський фразеологічний словник /Съст. К.К. Потапенко. – Київ, 2011

10.3. Интернет-ресурси

1. Езикови справки. Институт за български език БАН.
<http://ibl.bas.bg/ezikovispravki/kategorii/>